

5. Central'ny`j derzhavny`j arxiv vy`shhy`x organiv vlady` ta upravlinnya Ukrainy` (dali – CzDAVOVU Ukrainy`), F.166.

6. Central'ny`j derzhavny`j arxiv gromads`ky`x ob'yednan` Ukrainy` (dali – CzDAGO Ukrainy`), F. 1.

7. CzDAGO Ukrainy. – F. 1. – Op. 73. – Spr. 156. – Ark. 2.

8. CzDAGO Ukrainy. – F. 1. – Op. 73. – Spr. 402. – Ark. 10–16.

9. CzDAGO Ukrainy. – F. 1. – Op. 73. – Spr. 157. – Ark. 141–142.

10. CzDAGO Ukrainy. – F. 1. – Op. 73. – Spr. 402. – Ark. 1–3.

11. CzDAVOVU Ukrainy`. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 564. – Ark. 227.

12. CzDAGO Ukrainy`. – F. 1. – Op. 73. – Spr. 641. – Ark. 103.

13. CzDAVOVU Ukrainy`. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 356. – Ark. 1–12.

УДК 94(47+57) «194/195»: 82-225

РАДЯНСЬКИЙ ВАРІАНТ САТИРИ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З ВНУТРІШНІМИ ТА ЗОВНІШНІМИ ВОРОГАМИ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ СЕРЕДИНИ ХХ СТ.

Яковлєв Андрій

Стаття присвячена дослідженню радянської сатири, що в умовах тоталітарної пропаганди перетворювалася на політичний інструмент влади. Зокрема, визначається роль політичної сатири як елемента офіційної радянської сміхової культури у боротьбі з внутрішніми та зовнішніми ворогами у період з 1945–1953 рр., час, що характеризується повоевною відбудовою, а отже, пошуком нових типів внутрішніх і зовнішніх ворогів. Акцентується увага на численних дискусіях радянських політиків і вчених щодо значущості, ролі й потреби сатири в повсякденному житті радянської держави. Одне з головних завдань дослідження – показати, як саме сатира використовується у ролі «зброї» проти класових ворогів СРСР. У зв'язку з цим у статті аналізуються механізми формування образу ворога, умови його виникнення у зазначений час, класифікація «ворогів». У висновках підкреслюється роль сатири у критиці та викритті соціальних недоліків, радянського акценту на перевагах соціалістичного ладу над капіталістичним, через що ворожі образи з легкістю фіксувалися у людській пам'яті та поширювалися суспільством. Подальші напрацювання пов'язані з характеристикою технік зображення образу ворога у сатиричній пресі СРСР часів пізнього сталінізму.

Ключові слова: радянська сатира, сміхова культура, офіційний гумор, образ ворога, пропаганда.

Сучасні реалії дають змогу поглянути на деякі проблеми суспільства зовсім з іншого ракурсу. Так, численні питання пропаганди, що особливо виділяються у тоталітарних державах, сьогодні постають у більш детальному розгляді, чому можна завдячити зміні політичної кон'юнктури та відкриттям доступів до нових джерел інформації. Передусім звертає увагу дослідників різноманітний спектр методів, що використовували державні інституції пропаганди. Зокрема, радянський відділ агітації та пропаганди, а точніше прийоми його діяльності, актуалізуються через події сьогоденної гібридної війни, де інформаційний простір стає найголовнішою та загрозовою зброєю в руках агресора. Практики радянських пропагандистів охоплювали всі сфери людського життя, тому не дивно, що ідеї комуністичної партії розповсюджувалися також через побут і культуру. Офіційна сміхова культура була перетворена на засіб владного механізму, що виконувала завдання режиму. Невід'ємною частиною регламентованого державою гумору є сатира, яка в СРСР була спрямована на численних ідеологічних ворогів. Виходячи з цього, дослідження сатири-зброї не втрачає своєї значущості й сьогодні.

В умовах сучасності докорінно змінився підхід до вивчення історії та літератури радянської епохи. Дослідження сатири з нових позицій мають ще більшу значимість. У рамках нашого дослідження можна виділити два спектри об'єкта вивчення: сатири як частини сміхової культури та сатири, що діє в контексті пропаганди. До першого блоку можна віднести праці М. Столяр, де сатира виступає як філософська категорія, Е. Айвазової, яка наводить декілька визначень поняття та дає стислий аналіз розвитку сатири як «низки конкретно-історичних реалізацій сатиричного пафосу» [14; 1]. Не можна оминати увагою дослідження О. Кіреєвої, присвяченого сутності сатири як естетичної та літературної категорії [7]. О. Фокін доводить, що сміхова культура поділяється на сатиру та гумор, де перша викриває суспільні вади, а другий піднімає настрій людині [18]. Другий блок охоплює робота Н. Зазаєвої, в якій авторка вивчає політичну сатиру у сучасній культурі інформаційного простору [5]. Про поняття «комічне» та його засіб – сатиру – протягом ХХ ст. розглядають В. Костюк, І. Заного [9].

Аналіз теоретичних публікацій показав, що в культурно-філософському руслі сатира як поняття знайшла належне висвітлення, водночас її функціонування в пропагандистському полі СРСР характеризується нечисленним рівнем робіт. Зокрема, виділимо питання, що пов'язані з роллю сатири у боротьбі з

«образом ворога» як у самій державі, так і поза її межами. Виходячи з цього, мета дослідження – визначення ролі політичної сатири як елемента радянської сміхової культури у боротьбі з внутрішнім і зовнішнім ворогами часів пізнього сталінізму, періоду, який характеризується кардинальними змінами у житті радянської країни та охоплює час від закінчення Другої світової війни до смерті Й. Сталіна.

Одне з найвлучніших визначень поняття «сатира» дав письменник, доктор філологічних наук Ю. Борев. За його словами, «...сатира – крайня та найвища форма критики та заперечення. Вона загострює, а часом й утрирує і навіть деформує вигляд явища, яке висміюється» [3, 81]. Зацікавленість радянської влади в сатирі пов'язується з її властивостями критикувати та викривати соціальні негаразди. Так, порубіжний період 1920–1930 рр. в СРСР характеризується низкою конференцій та заходів, на яких велися жваві дискусії стосовно ролі сатири, її значущості і, взагалі, необхідності в житті пересічних громадян. Низка літературних критиків, таких як О. Богданов, І. Нусінов, М. Кринецький, ставили під сумнів розвиток сатири та її жанрів у державі. Зокрема, В. Блюм (Садко) у своїй статті «Чи відродиться сатира?» доводив, що сатиричні жанри у радянській Росії не мають належного розвитку. Критик запевняв, що сенс жанру потребував «критичності» щодо державного ладу. Через це, мішенню сатири виступали, в першу чергу, держава та суспільство. «Соціалізм та сатира, – заявляв В. Блюм, – не можуть співіснувати разом», а саме поняття «радянський сатирик» звучало абсурдно на кшталт «радянський банкір» або «радянський поміщик» [16].

Концепція В. Блюма не знайшла підтримки у літературних і наукових колах. Своє бачення проблеми висловив також нарком просвіти А. Луначарський, підкресливши, що комічне і, безумовно, сатира являє собою універсальну зброю класів. Подальший розвиток жанру передбачав трансформації до того часу, допоки існують явища, з якими треба боротись [12, 267–268]. Початок 30-х рр. ХХ ст. характеризується втручанням політики у діяльність сатириків, занепадом гостроти сатиричної творчості. Епоха «великого терору» змушувала авторів відвертатися від сатиричних творів [6, 389]. Апарат цензури піддавав жорсткому контролю твори сатириків, через що виникає офіційна (така, що схвалена партією та покликана викривати події внутрішнього та міжнародного життя) та неофіційна сатира.

Під час Другої світової війни та в наступні роки радянська влада повністю підпорядкувала собі діяльність сатириків і фахівців-науковців, що займаються вивченням цього жанру. Відомий карикатурист Б. Єфімов зазначав, що сатира є засобом, «... який по-бойовому нещадно разить та викриває все те, що

вороже та небезпечно для інтересів радянського народу...» [4, 5–6]. Статті та замітки про сатиричні жанри обов'язково містили фрази про войовничий характер сміху в СРСР. Численні рішення з питань друку містили заклики про регулярні опублікування в центральних та місцевих газетах та журналах творів сатири: памфлетів, фельєтонів, карикатур (згадаємо постанови ЦК ВКП(б) про журнал «Крокодил» від 1948 та 1951 рр., де прямо зазначалося, що завдання радянської сатири полягає у боротьбі з капіталістичним світом, культурою тощо) [8, 10]. З цього приводу редакція збірника «Українська народна сатира і гумор», у передмові до «народних фольклорних» творів розмістила інформацію, де вказувалося, що сатира – «разюча народна зброя і ліки; це за сіб разити ворога і одночасно лікувати моральні хвороби...» [15, 3].

Радянський Союз чітко розмежовував власні сатиричні продукти від західних. Знаходимо таку інформацію стосовно зарубіжного жанру: «Сатиру використовують й реакційні класи для боротьби з прогресивними силами. Але... вона перетворюється або в брудне пасквілянство, або в опорочування всього передового, революційного... Звісно, у капіталістичній пресі США, Англії, ФРН та інших країн з'являються сатиричні твори, у яких висміюються окремі темні боки буржуазного суспільства. Але, по-перше, фельєтоністи та карикатуристи, що співпрацюють у буржуазних органах друку, не обрушуються на першооснови власницького ладу (за правилом, вони далекі від розуміння його приреченості), а по-друге, у світі капіталізму свобода творчості суворо обмежена навіть для талановитих сатириків» [2, 9–11]. Владою робився акцент на тому, що радянська сатира є справжнім вільним жанром, який поставлений на службу народом та для народу.

Саме сатира в СРСР могла «змалювати» образ ворога таким, щоб викликати у мас позитивне задоволення, відчуття гордості та переваги від його знищення; могла показати «нікчемність» ворога задля прославлення характерів позитивних персонажів (контраст світла і темряви, добра і зла, правильного і неправильного тощо).

Одним з найважливіших механізмів формування образу ворога є пропаганда, у завдання якої входить вплив на світогляд суспільства і спрямування його до потрібного державі руслу. Основним прийомом пропаганди у створенні образу ворога є чітке розмежування поняття «ворога», яке являє собою утілення зла, та «своїх» – утілення героїзму, відваги, мужності, доброти та інших позитивних рис [17]. Радянська пропаганда спиралася, перш за все, на систему «свій–чужий»: СРСР в оточенні капіталістичних країн – «ворогів», з якими не може бути жодного примирення. Така ідеологічна настанова була сформульована ще в 1917 р. В. Леніним та існувала увесь час існування СРСР. Пропаган-

да країни «обробляла» населення через механізми візуального, мовного маніпулювання свідомістю громадян, даючи різноманітні настанови на боротьбу з внутрішнім та зовнішнім ворогами, прищеплюючи страх життя у фортеці, яку знищують супротивники з середини та зовні. Таке психологічне напруження тримало суспільство в постійній готовності до боротьби з ворогом і мобілізації всіх сил для виживання [10, 123–124].

Необхідно зазначити, що ще до початку Другої світової війни всі події суспільного життя радянських людей підпорядковувалися принципам боротьби всередині партії і «боротьби класів». Після встановлення миру структура протистояння виглядала наступним чином: з одного боку СРСР (лідер комуністичного світу, оплот пригноблених народів в їхній боротьбі з капіталістами, «здорова єдність радянського народу» і т. д.), з іншого – США («розсадник» всього чужого і негативного: расова нерівність, експлуатація, багатство тощо). Щоб допомогти простим людям у розумінні цієї проблеми, радянські пропагандисти використовували візуально-слухові пояснювальні схеми (інформація доносилася за допомогою ілюстрацій, всіляких текстових повідомлень). Створюючи ворожі образи, ідеологи виділяли два плани: «внутрішній ворог» (знаходиться безпосередньо в самому середовищі радянських громадян, близький, прихований; може проявлятися в двох формах: як переконаний противник усього радянського і людина, що помиляється, яку використовують представники першої форми) та «зовнішній ворог» (знаходиться поза державою, далекий; його образ незмінний протягом певного періоду) [11, 56–57].

До першого плану ворогів описуваного нами періоду (1945–1953 рр.) віднесемо наступні типи: шкідники – принципові супротивники радянського ладу, основні зусилля докладають на підриг народного господарства; посібники (підголоски, наклепники, панікери) – противники політичної лінії партії, вороже налаштовані до будівництва соціалізму; асоціальні громадяни – усі, хто не підходив під кліше «радянського будівника світлого майбутнього» (бюрократи, «дворушники», дармоїди, п'яниці, хапуги, недбайливі керівники, хулігани, стиляги тощо). Другий план ворогів представляли імперіалісти – світова буржуазія, Захід, США, НАТО (будь-які агресори, загарбники, шпигуни, таємні агенти інших держав); білоемігранти – представники колишніх привілейованих класів, що живуть за межами СРСР. У цей час сформувався оновлений образ зовнішнього ворога, який проіснував аж до закінчення «холодної війни» і розпаду СРСР [13, 206–207]. Усе це свідчить про те, що радянська влада повернулася до пропагандистських образів зовнішнього ворога довоєнного періоду: на зміну абсолютному злу у вигляді нацистського солдата повертається дрібніший «шкідник» – британський чи американський капіталіст-пригнобчувач

робочого класу, для якого СРСР був взірцем ворожої йому справедливості. А щоб всі ці образи були легкими для запам'ятовування, на допомогу відділу агітації та пропаганди ЦК ВКП(б) (з 1952 р. – ЦК КПРС) прийшла радянська сатира. Через гумористичні жанри проблема або будь-який ворожий образ не тільки краще засвоювався громадянами, але й через свою нескладність швидко поширювався у суспільстві. Карикатури, сатиричні замальовки, памфлети, фельетони перетворилися з вільного мистецтва на керований засіб та інструмент тоталітарної пропаганди.

Отже, головне завдання сатири – викривати і критикувати різноманітні вади та недоліки соціуму, показувати суспільству злободенні проблеми, які вимагають негайного вирішення і жодною мірою не терплять будь-якого зволікання. Саме цим і скористався радянській апарат пропаганди – сатира стала тією зброєю, яка не щадила ворогів суспільства і держави. Щоб привернути увагу більшої частини народу, умілі фахівці у сфері пропаганди використовували талант радянських художників і письменників-сатириків, що створювали відповідно карикатури, фельетони та памфлети, гумористичні вірші, які своєю простотою, тьмушістю і залучали простих радянських громадян до будівництва «світлого майбутнього». У подальшому передбачено вивчення та аналіз різноманітних методик формування та впровадження в інформаційний простір апаратом агітації та пропаганди СРСР ідеологеми «образ ворога» за допомогою сміхової культури в період пізнього сталінізму.

Abstract

The article presents a research of Soviet satirical tradition, which turned into the government's political instrument in the realities of a totalitarian system of propaganda. In particular, the research defines the role of political satire as an element of the official Soviet "humor culture" in its struggle against its Other, the "enemies" inside and outside the country, during the 1941–1953 period, which was characterized as a post-war restoration period; and thus it was a time of searching for the new kinds of enemies inside and outside the country for the propaganda reasons. The research concentrates on multiple discussions of Soviet politicians and scientists regarding the importance, role and the needs of satire in the everyday life of the Soviet state. One of the most important goals of the research is to show how exactly was satire used as a "weapon" against USSR's "enemies of the people". Because of that, the article analyzes mechanisms of how the image of the Other is created, the reasons for its appearance in that particular time, the classification of such "enemies". In the results of the research a number of points are discussed, such as the role of satire in the criticism and revelation of social problems in the

country, the Soviet-specific continuity of praising Socialism as superior to Capitalism, because of which the images of the "enemies" would become easily accepted in peoples' memories and thus end up widespread through the society itself. Further results are about the characteristics of different techniques of depiction of the "Other" in Soviet political cartoons of Late Stalinism period.

Key words: Soviet satire, humor culture, official humor, the Other, propaganda.

Аннотация

Статья посвящена исследованию советской сатиры, которая в условиях тоталитарной пропаганды превращается в политический инструмент власти. В частности, определяется роль политической сатиры как элемента официальной советской смеховой культуры в борьбе с внутренними и внешними врагами в период 1945–1953 гг., время, которое характеризуется послевоенным восстановлением, и, таким образом, поиском новых типов внутренних и внешних врагов. Акцентировано внимание на многочисленных дискуссиях советских политиков и ученых касательно значимости, роли и потребности сатиры в повседневной жизни советского государства. Одно из главных заданий исследования – показать, как именно сатира используется в качестве «оружия» против классовых врагов СССР. В связи с этим в статье анализируются механизмы формирования образа врага, условия его возникновения в указанный период, классификация врагов. Выводы подчеркивают роль сатиры в критике и обличении социальных недостатков, советского акцента на преимуществах социалистического строя над капиталистическим, из-за чего вражеские образы с легкостью фиксировались в человеческой памяти и распространялись обществом. Дальнейшие наработки связаны с характеристикой техник изображения образа врага в сатирической прессе СССР времен позднего сталинизма.

Ключевые слова: советская сатира, смеховая культура, официальный юмор, образ врага, пропаганда.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Айвазова Э. Р. Сатира как эффект противоречия / Э. Р. Айвазова. – URL: <http://www.jurnal.org/articles/2015/fil15.html>
2. Алексеев В. А. Оружием политической сатиры / В. А. Алексеев. – М.: Мысль, 1979. – 244 с.
3. Боров Ю. Комическое или о том, как смех казнит несовершенство мира, очищает и обновляет человека и утверждает радость бытия / Ю. Боров. – М., 1970. – 269 с.

4. Ефимов Б. Основы понимания карикатуры / Б. Ефимов. – М., 1961. – 72 с.
5. Зазаева Н. Б. Пропаганда как явление политической культуры в информационном обществе / Н. Б. Зазаева // Вестник Поволжского института управления. – 2015. – № 5. – С. 95–101.
6. Зикун Н. І. Сатирична публіцистика Наддніпрянщини в інформаційному просторі України: становлення, розвиток, жанрово-тематичні форми: дис. ... д-ра наук із соціальних комунікацій: 27.00.04 / Н. І. Зикун. – Львів, 2016. – 482 с.
7. Кіреєва О. В. Своєрідність реалізації сатиричного начала в жарті Є. Кротевича «Сентиментальний чорт» / О. В. Кіреєва. – URL: <http://litzbirnyk.com.ua/vipusk-4-10-2012>
8. Коржева П. Б. Язык юмора и сатиры / П. Б. Коржева. – Алма-Ата: Мектеп, 1979. – 120 с.
9. Костюк В. В. Засоби комічного в сатирично-гумористичному журналі «Перець» (радянський та пострадянський періоди) / В. В. Костюк. – URL: <http://philology.univer.kharkov.ua>
10. Магомедов Р. Р. Историко-психологические основания становления образа внешнего врага СССР в первой половине 1930-х годов / Р. Р. Магомедов, М. Г. Чогандарян // Вестник ОГУ. – 2013. – № 3 (152). – С. 121–126.
11. Образ врага / сост. Л. Гудков. – М.: ОГИ, 2005. – 334 с.
12. Покотыло М. В. Сатира в контексте русской литературы XX в.: онтологический статус и функции / М. В. Покотыло // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2014. – № 8. – С. 262–271.
13. Сенявская Е. С. Противники России в войнах XX века: Эволюция «образа врага» в сознании армии и общества / Е. С. Сенявская. – М.: «Российская политическая энциклопедия», 2006. – 288 с.
14. Столяр М. Советская смеховая культура / М. Столяр. – К.: СтилоС, 2011. – 304 с.
15. Українська народна сатира і гумор: збірка / упоряд., вступ. ст. Г. А. Нудьга. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1957. – 288 с.
16. Ушакин С. «Смехом по ужасу»: о тонком оружии шутов пролетариата / С. Ушакин // НЛЮ. – 2013. – № 121. – URL: <http://magazines.russ.ru/nlo/2013/121/12u-pr.html>
17. Фатеев А. Образ врага в советской пропаганде 1945–1954 гг. / А. Фатеев. – URL: <http://psyfactor.org/lib/fateev2.htm>
18. Фокин А. Советская смеховая культура в эпоху «развернутого строительства коммунизма» / А. Фокин // Вестник Челябинского государственного университета. – 2007. – № 13. – С. 125–130.

References

1. Aivazova, E. R. (2015). Satira kak effekt protivorechiia [*The satire as an effect of contradiction*]. URL: <http://www.jurnal.org/articles/2015/fill5.html>.
2. Alekseev, V. A. (1979). Oruzhiem politicheskoi satiry [*By the weapon of political satire*]. Moscow: Mysl.
3. Borev, Iu. (1970). Komicheskoe ili o tom, kak smekh kaznit nesovershenstvo mira, ochishchaet i obnovliaet cheloveka i utverzhdaet radost bytiia [*Comic or how laughter executes the imperfection of the world, cleanses and renews a person and affirms the joy of being*]. Moscow.
4. Efimov, B. (1961). Osnovy ponimaniia karikatury [*The basics for understanding of cartoons*]. Moscow.
5. Zazaeva, N. B. (2015). Propaganda kak iavlenie politicheskoi kultury v informatcionnom obshchestve [*Propaganda as a phenomenon of political culture in the information society*]. Vestnik Povolzhskogo instituta upravleniia, 5.
6. Zykun, N. I. (2016). Satyrychna publitsystyka Naddniproianshchyny v informatsiinomu prostori Ukrainy: stanovlennia, rozvytok, zhanrovo-tematychni formy [*Satirical journalism in the Ukrainian information space in Naddniproianshchyna: formation, development, genre-themed forms*]. (PhD thesis), Lviv.
7. Kirieieva, O. V. (2012). Svoieridnist realizatsii satyrychnoho nachala v zharti Ye. Krotevycha «Sentymentalnyi chort» [*The originality of satirical origin implementation in E. Krotevych's joke «The Sentimental Devil»*]. URL: <http://lit-zbirnyk.com.ua/vipusk-4-10-2012>.
8. Korzheva, P. B. (1979). Iazyk iumora i satiry [*A language of humor and satire*]. Alma-Ata: Mektep.
9. Kostiuk, V. V. (2013). Zasoby komichnogo v satyrychno-humorystychnomu zhurnali «Perets» (radianskyi ta postradianskyi periody) [*Means of comic in the satirical and humor magazine «Perets» (the Soviet and the post-Soviet periods)*]. URL: <http://philology.univer.kharkov.ua>
10. Magomedov, R. R. & Chogandarian, M. G. (2013). Istoriko-psikhologicheskie osnovaniia stanovleniia obraza vneshnego vraga SSSR v pervoi polovine 1930-kh godov [*Historical and psychological grounds of the formation of the image of the external enemy of the USSR in the first half of the 1930s*]. Vestnik OGU, 3 (152).
11. Gudkov, L. (Ed.). (2005). Obraz vraga [*The enemy image*]. Moscow: OGI.
12. Pokotylo, M. V. (2014). Satira v kontekste russkoi literatury XX v.: ontologicheskii status i funktsii [*A satire in the context of Russian literature of the XX century: ontological status and functions*]. Vestnik Cheliabinskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta, 8.

13. Seniavskaja, E. S. (2006). Protivniki Rossii v voynakh XX veka: Evoliucija «obraza vraga» v soznanii armii i obshchestva [*Opponents of Russia in the wars of the 20th century: Evolution of the «enemy image» in the minds of the army and society*]. Moscow: «Rossiiskaia politicheskaia enciklopediia».

14. Stoliar, M. (2011). Sovetskaia smekhovaia kultura [*The Soviet culture of laughter*]. Kyiv: Stilos.

15. Nudha, H. A. (Ed.). (1957). Ukrainska narodna satyra i humor [*The Ukrainian folk satire and humor*]. Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo.

16. Ushakin, S. (2013). «Smekhom po uzhasu»: o tonkom oruzhii shutov proletariata [*«Fighting horror with laughter»: on the subtle weapon of the proletariat's jokers*]. NLO, 2013.

17. Fateev, A. (1999). Obraz vraga v sovetskoj propagande 1945–1954 gg. [*The enemy image in the Soviet propaganda in 1945–1954*]. Retrieved from: <http://psyfactor.org/lib/fateev2.htm>

18. Fokin, A. (2007). Sovetskaia smekhovaia kultura v epokhu «razvernutoho stroitelstva kommunizma» [*The Soviet culture of laughter in the era of «the extensive construction of communism»*]. Vestnik Cheliabinskogo gosudarstvennogo universiteta, 13.

УДК 342.518(477)«1950/1954»:332.135(477.75)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОСТІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА РАДИ МІНІСТРІВ УРСР У МОСКВІ У 1950–1954 РР. І ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ З УКРАЇНОЮ

Сацький Павло

Автором статті здійснено дослідження діяльності в командно-адміністративній системі СРСР 1950–1954 рр. такої інституції, як Постійне Представництво Ради Міністрів УРСР у Москві. Основний метод, застосований у дослідженні, є проблемно-хронологічний, спираючись на який здійснено аналіз інформації архівних матеріалів. Необхідність функціонування такої інституції як Постійне Представництво Ради Міністрів УРСР у Москві обумовлювалась потребою отримання оперативної інформації ЦК КП(б)У і Радою Міністрів УРСР про рішення загальносоюзних органів влади і управління СРСР щодо питань, які були актуальними для УРСР. Також, Представництво УРСР у Москві здійснювало активну роботу щодо лобіювання інтересів рес-